

संस्कृतपत्रपत्रिकापरिचयः

दैनिकी

१. सुधर्मा, ५६१, रामचन्द्र अग्रहरम्, श्रीकान्त पावार प्रेस, मैसूरम् - ४७०००४, कर्णाटक ।
२. नवप्रभातम्, शारदानगरम्, कानपुरम्, २०८०२५, उत्तरप्रदेशः
३. दिग्वार्ता, १४, घटिया अजमत अली, इटावा, उ.प्र. २६६००१
४. संस्कृतवर्तमानपत्रम्, महाराजसवाजीरावविश्वविद्यालयः, बडोदरा, गुजराट ।

साप्ताहिकी

१. गाण्डीवम्, गाण्डीवकार्यालयः, सम्पूर्णानन्दसंस्कृतविश्वविद्यालयः, वाराणसी, उत्तरप्रदेशः
२. युगगतिः, बक्शीपुरम्, गोरखपुरम् - २७३००१, उत्तरप्रदेशः ।
३. शारदा, २, झेलमपत्रकारनगरम्, पुणे - ५३, महाराष्ट्रः ।
४. संस्कृतामृतम्, हयातगंजम्, टाण्डा, अम्बेडकरनगरम्, उत्तरप्रदेशः ।

पाक्षिकी

१. कामधेनुः, भारतविद्यापीठम्, इरैलियर, त्रिचूरम् - ८६०५०१, केरलः ।
२. गुञ्जारवः, कालेश्वरमन्दिरम्, घुमेरगली, अहमदनगरम्, महाराष्ट्रः ।
३. गोरखपुरचर्चा, बक्शीपुरम्, गोरखपुरम् - २७३००१, उत्तरप्रदेशः ।
४. दिशाभारती, ६४, उत्तराञ्जलएन्क्लेवम्, कमलापुरम्, सन्तनगरम्, बुराडी, देहली - ११००८४ ।
५. संस्कृतसाकेतम्, साकेतकार्यालयः, अखिलभारतीयविद्वत्समितिः, अयोध्या, उत्तरप्रदेशः ।
६. हितसाधिका, प्रेमनगरम्, यमुनानगरम्, हरियाणा - १३५००१, हरियाणा ।

१५. सत्यानन्दम्, सत्यानन्ददेवायतनम्, १. इब्राहीमपुरम्, राजमार्गः, यादवपुरम् - ७०००३२, पश्चिमवंगः ।
१६. सर्वगन्धा, माईजी मन्दिरम्, अशरफाबादम्, लक्षणपुरम्, लखनउ - २२६००३, उत्तरप्रदेशः ।
१७. सम्भाषणसन्देशः, अक्षरम्, ८ क्रस्, २ फेज्, गिरिनगरम्, वैंगलूरम् - ५८ ।
१८. सूर्योदयः, भारतधर्ममहामण्डलम्, जगताञ्ज, लघुरावीरः, वाराणसी, उत्तरप्रदेशः ।
१९. संस्कृतप्रचारकम्, १०५, प्राध्यापकनिवासः, हिमाचलप्रदेशविश्वविद्यालयः, समरहिल, शिमला - १७१००५, हिमाचलप्रदेशः ।
२०. संस्कृतसाम्प्रतम्, एकलव्यसंस्कृताकादेमी, अहमदाबाद् ।
२१. संस्कृतामृतम्, १४१८, बाजार गुलियनम्, देहली - ११०००६ ।
२२. स्रग्धरा, ओडिशासंस्कृतएकामेडी, वशिष्ठयोगाश्रमः, टङ्कपाणिरोड, भुवनेश्वरम् - ७५१०१८, ओडिशा ।

द्वैमासिकी

१. प्रियवाक्, संस्कृतभवनम्, लोकनाथमार्गः, पुरी, ओडिशा ।
२. सन्देशः, २/१३२, बलागञ्जम्, कानपुरम्, उत्तरप्रदेशः ।

त्रैमासिकी

१. अजस्ता, अखिलभारतीयसंस्कृतपरिषद्, महात्मागान्धीमार्ग, हजरागञ्ज, लखनउ - २२६००१, उत्तरप्रदेशः ।
२. अर्वाचीनसंस्कृतम्, देववाणीपरिषद्, ६ ए, वाणीवाहरः, नवदेहली - ५९ ।
३. जाह्नवी । www.jahnvisanskritejournal.in/
४. दिग्दर्शिनी, उत्कलसंस्कृतगवेषणासमाजः, पुरी, ओडिशा ।
५. दूर्वा, संस्कृतभवनम्, बाणगंगा, भोपालम् - ४६१००२, मध्यप्रदेशः ।
६. नाट्यम्, नाट्यपरिषद् संस्कृतविभागः, डॉ. हरिसिंहगौरविश्वविद्यालयः, सागर, म.प्र. - ४७०००३ ।

१. अमृतभाषा, अमृतभवनम्, कालिदासपुरम्, हरिपुरम्, मोतिगञ्ज, बालेश्वरम्, ओडिशा - ७५६००३ ।
२. आर्षज्योतिः, श्रीमहयानन्दवेदविद्यालयः, ११९, गौतमनगरम्, नवदेहली - ११००४९ ।
३. गीर्वाणसुधा, इन्दिरानिवासः, ए.जी.स्ट्रिट्, मुम्बई - ४००००४, महाराष्ट्रः ।
४. गैर्वाणी, संस्कृतभवनम्, प्राचरिणीसभा, चित्तूरम् - ५१०७००, आन्ध्रप्रदेशः ।
५. चन्दमामा, डाल्टन एजेन्दी, वाडापलानी, चेन्नई - ६०००२६, तामिलनाडु ।
६. दिव्यज्योतिः, आनन्दलाजम् जाखू, शिमला, हिमाचलप्रदेशः ।
७. पारिजातम्, १०५/९४, प्रेमनगरम्, कर्णपुरम्, कानपुरम् - २०८००१, उत्तरप्रदेशः ।
८. भारतमुद्रा, पुर्णाट्टकुरा, त्रिचूर - ६८०५५०, केरलः ।
९. भारती, भारतीभवनम्, बी-१५, विजयखन्ना नगरम्, जयपुर - ३०२००१, राजस्थानम् ।
१०. भारतोदयः, गुरुकुलमहाविद्यालयः, ज्वालापुरम्, हरिद्वारम् - २४९४०५, उत्तराञ्चलम् ।
११. रसना, संस्कृतमासिकी, सम्पा. के.श्यामला, प्रका. अस्मिताप्रकाशनम्, यशोदाव्युत्थिङ्ग, पुथियारा, कोझिकोडे, वेणरल - ६७३००४ ।
१२. रावणेश्वरकाननम् - चिताभूमि चन्द्रदत्त दारा रोड्, पी टी विलसी, वैद्यनाथ, देवघर- ८१४११७, झारखण्ड ।
१३. लोकभाषासुत्रीः, लोकभाषाप्रचारसमितिः, सरस्वतीविहारः, वरपदा, भद्रकः, ओडिशा - ७५६११३ ।
१४. वास्तवभारतीयम्, श्रीमहेशमन्दिरम्, दीनदयालनगरम्, सीतापुरमार्गः, लखनऊ - २२६०२०, उत्तरप्रदेशः ।

७. परिशीलनम्, उत्तरप्रदेश संस्कृत अकादमी, संस्कृतभवनम्, नया हैदराबादः, लखनऊ - २२६००६, उत्तरप्रदेशः ।
८. पावमानी - गुरुकुल प्रभात आश्रमः, टीकरी, भोलझालम्, मेरठ, उत्तरप्रदेशः ।
९. प्रभातम्, समन्वयकुटीरम्, ई-१०५२, राजापुरम्, लखनऊ - २२६०१७, उत्तरप्रदेशः ।
१०. वसुन्धरा, ओडिशासंस्कृतएकामेडी, वशिष्ठयोगाश्रमः, टङ्कपाणरोड, भुवनेश्वरम् - ७५१०१८, ओडिशा ।
११. व्रजगन्धा, रामाश्रयः, कृष्णपुरी, मथुरा - २८१००१, उत्तरप्रदेशः ।
१२. लोकसंस्कृतम्, संस्कृतकार्यालयः, श्रीअरविन्दश्रमः, पण्डिचेरी - ६०५०२२ ।
१३. विश्वभाषा, विश्वसंस्कृतप्रतिष्ठानम्, रामनगरदुर्गम्, वाराणसी - २२१००१, उत्तरप्रदेशः ।
१४. विश्वसंस्कृतम्, विश्वेश्वरानन्दवैदिकशोधसंस्थानम्, साधु आश्रमः, होशियारपुरम् - १५१०२१, पञ्जाब ।
१५. शोधप्रभा, श्रीलालबहादुरशास्त्रीराष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, कटवारिया सरायम्, नवदेहली - ११००१६ ।
१६. श्रीपण्डितम्, मधुसूदनशास्त्रिभवनम्, भदैनौ, वाराणसी, उत्तरप्रदेशः ।
१७. संगमनी, संस्कृतसाहित्यपरिषद्, दारगञ्जम्, प्रयागः, उत्तरप्रदेशः ।
१८. संविद्, भारतीयविद्याभवनम्, के.एम्.मुन्शीमार्ग, मुम्बई, महाराष्ट्रः ।
१९. संस्कृतप्रतिभा, साहित्य भवन मार्ग, रवीन्द्रभवन मार्ग, नवदेहली - १ ।
२०. संस्कृतमञ्जरी, दिल्लीसंस्कृताकादेमी, प्लट - ५, झण्डेवाले, करोलबाग, नईदिल्ली ।
२१. संस्कृतवार्ता, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, मानितविश्वविद्यालयः, ५६-५७, इन्स्टिट्यूशनलएरिया, जनकपुरी, नवदेहली - ५८ ।
२२. संस्कृतसम्मेलनम्, श्रीरामनिरञ्जनमुरारका, संस्कृतमहाविद्यालयः, चौक, पटना - ८, विहार ।

निन्दा...

स्यादिति निन्दनमपि सामाजिकं कर्तव्यं भवति । तथाहि देवाः तथ्यां निन्दां स्तुतिरूपेण गृह्णन्तीति स्तुतिः निन्दामुखेन कृता दृश्यते -

नूतनजलधररुचये गोपवधूटिदुकूलचौराय ।
तस्मै नमः कृष्णाय संसारमहीरुहस्य बीजाय ॥

यथा वा

खर्वं स्थूलतनुं गजेन्द्रवदनं लम्बोदरं सुन्दरम् ।
प्रस्यन्दन्मधुगन्धलुब्धमधुपव्यालोलगण्डस्थलम् ।

पूर्वत्र गुणदोषः उत्तरत्र च रूपदोषः । न कदापि मानवतोषाय एवंविधा वाणी सम्भवेत् ।

अथ सारः -

- (१) निन्दा सर्वथा स्नेहेन आकर्णनीया ।
- (२) शीतलमत्या विचार्य, ग्रहणीया चेत् ग्राह्या । तथाविधशोधनमपि आचरणीयम् । (३) निन्दुकस्य व्यक्तित्वं तथा उद्देश्यं विवेचनीयम् । स्वापेक्षया हीनस्यापि निन्दा तथ्या सती ग्रहणीया । अन्यथा हेया ।
- (४) दृष्टेऽपराधे निन्दा करणीया । किन्तु सैषा दशां प्रति एव, न व्यक्तिं प्रति । तथा च नीतौ - "दशा विनिन्द्या पुरुषो न निन्द्यः ।"
- (५) तत्रापि "आत्मोपम्येन सर्वत्र समं पश्यति योऽर्जुन!
सुखं वा यदि वा दुःखं स योगी परमो मतः ॥

(६/३२, गीता)

इति स्वमित्या विविच्य निन्दा करणीया अन्यथा -

परं क्षिपति दोषेण वर्तमानः स्वयं तथा
यश्च कृध्यत्यनीशानः स च मूढतमो नरः ॥ (विदुरनीतिः)

संस्कृतपत्रपत्रिका....

२२. संस्कृतसाहित्यपरिषत्पत्रिका, संस्कृतसाहित्यपरिषत्, १६८/१ राजादीनेन्द्रष्ट्रिट्, श्यामबजार, कोलकाता - ७००००४, पश्चिमवङ्गः ।
२३. स्वरमङ्गला, राजस्थानसंस्कृतअकादमी, वीरेश्वरभवनम्, गणगौरी बाजार, जयपुरम्, राजस्थानम् ।
२४. सागरिका, संस्कृतपरिषद्, संस्कृतविभागः, डॉ.हरिसिंहगौरविश्वविद्यालयः, सागर, म.प्र. - ४७०००३ ।

षाण्मासिकी

१. आरण्यकम्, संस्कृतप्रचारपरिषद्, मारुतिमन्दिरम्, प्रकाशपुरी, आरा - ८०२३०१, विहार ।
२. कथासरित्, कथाभारती, ५७, वसन्तविहारः, झूसी, इलाहाबाद, २१००१९ ।
३. दृक्, दृग्भारती, एम्. १/३२, आवसविकासकलोनी, झूसी, इलाहाबाद, २१००१९ ।
४. नन्दनवनकल्पतरुः, संकलनम्, कीर्तित्रयी, प्रका. श्रीजैनग्रन्थप्रकाशसमितिः, खंभात, सम्पर्कः - विजयश्रीलचन्द्रसूरीः, ए-९, जागृतिपलाटस्, महावीर टावर पृष्ठतः, पालडी, अहमदाबाद - ३८०००७ ।
५. पूर्णत्रयी, राजकीयसंस्कृतमहाविद्यालयः, त्रिपुनीथुरा - ६८२३०१, केरलः ।
६. महस्विनी, राष्ट्रियसंस्कृतविद्यापीठम्, तिरुपतिः, आन्ध्रप्रदेशः ।
७. भास्वती, संस्कृतविभागः, काशीविद्यापीठम्, वाराणसी, उत्तरप्रदेशः ।
८. संस्कृतमन्दाकिनी, लोकभाषाप्रचारसमितिः, सरस्वतीविहारः, वरपदाः, भद्रकः, ओडिशा - ७५६११३ ।
९. श्रीजगन्नाथज्योतिः, श्रीजगन्नाथसंस्कृतविश्वविद्यालयः, श्रीविहारः, पुरी - ७५२००३, ओडिशा ।
१०. प्राचीसुधा, धर्मशास्त्रविभागः, श्रीजगन्नाथवेदकर्मकाण्डमहाविद्यालयः, पुरी, ओडिशा ।

वार्षिकी

१. संस्कृतविमर्शः, राष्ट्रियसंस्कृतसंस्थानम्, मानितविश्वविद्यालयः, ५६-५७, इन्स्टिट्युशनलएरिया, जनकपुरी, नवदेहली - ५८ ।
२. लोकप्रज्ञा, लोकभाषाप्रचारसमितिः, सरस्वतीविहारः, वरपदा, भद्रकः, ओडिशा - ७५६११३ ।